

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 591/2023-41

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara a sudcov Jany Baricovej a Rastislava Kaššáka (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **Dopravné stavby, a.s.**, Námestie sv. Michala 171/4, Jaslovské Bohunice, zastúpenej BIZOŇ & PARTNERS, s.r.o., Laurinská 4, Bratislava, proti uzneseniu Mestského súdu Bratislava III č. k. B4-14Cb/17/2023-184 zo 4. septembra 2023 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Mestského súdu Bratislava III č. k. B4-14Cb/17/2023-184 zo 4. septembra 2023 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, ako aj jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Mestského súdu Bratislava III č. k. B4-14Cb/17/2023-184 zo 4. septembra 2023 **z r u š u j e a v e c m u v r a c i a** na ďalšie konanie.
3. Mestský súd Bratislava III **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania **796,28 eur** a zaplatiť ich jej právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 15. októbra 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením mestského súdu č. k. B4-14Cb/17/2023-184 zo 4. septembra 2023. Navrhuje

napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť mestskému súdu na ďalšie konanie. Zároveň sa domáha náhrady trov konania spojených s podaním ústavnej sťažnosti.

1.1. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 591/2023-13 z 9. novembra 2023 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavnú sťažnosť na ďalšie konanie v celom rozsahu.

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka sa žalobou podanou 10. mája 2023 na Okresnom súde Bratislava IV (ďalej len „okresný súd“) domáha proti žalovanej [REDAKOVANÉ], zaplatenia sumy 18 675 283,57 eur s príslušenstvom z titulu náhrady škody. Výzvou z 19. mája 2023 okresný súd sťažovateľku vyzval na zaplatenie súdneho poplatku za podanú žalobu vo výške 33 123,50 eur. Sťažovateľka 31. mája 2023 navrhla, aby jej bolo priznané oslobodenie od súdneho poplatku z dôvodu, že jej majetkové pomery neumožňujú zaplatiť taký vysoký súdny poplatok. Následne už mestský súd [na základe prechodu výkonu súdnictva z okresného súdu na mestský súd podľa § 18n ods. 2 písm. c) zákona č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov, pozn.] napadnutým uznesením sťažovateľke oslobodenie od súdnych poplatkov nepriznal.

3. Mestský súd napadnutým uznesením nepriznanie oslobodenia od súdnych poplatkov odôvodnil tým, že v situácii, keď podnikateľský subjekt žiada o oslobodenie od súdnych poplatkov z dôvodu nepriaznivej finančnej situácie, v ktorej sa ocitol z dôvodu podnikateľskej činnosti a s ňou spojeného podnikateľského rizika, nie je možné prenášať dôsledky tohto eventuálneho rizika ďalej na štát tak, že obchodná spoločnosť bude od poplatkov na základe rozhodnutia súdu oslobodená. Ďalej uviedol, že okolnosti, že podnikateľ nie je pri svojej podnikateľskej činnosti úspešný a nedosahuje zisk, má pohľadávky po lehote splatnosti alebo že v dôsledku neúspešného podnikania sa ocitol v nepriaznivej finančnej situácii, nemôžu byť paušálnymi dôvodmi na oslobodenie od súdnych poplatkov. Dodal, že podnikateľské riziko nie je možné prenášať na štát. Argumentoval tým, že sťažovateľka má v predmete podnikania evidovaných celkom 29 činností, v ktorých podniká a môže v nich dosahovať zisk. Poukázal na to, že vlastná činnosť podnikateľa znamená, že tento znáša hospodárske riziko za svoju podnikateľskú činnosť. Tiež poukázal na to, že sťažovateľka má základné imanie v sume 33 200 eur, ktoré je v celom rozsahu splatené. Toto imanie tvorí obchodný majetok sťažovateľky podľa § 6 Obchodného zákonníka. Dospel k záveru, že táto skutočnosť preto sama vyvracia tvrdenia sťažovateľky o tom, že je nemajetná a platobne neschopná. Doplnil, že skutočnosť, že sťažovateľka nemá priamo finančnú hotovosť či peniaze na účtoch v banke, neznamena, že je nemajetná. Uviedol tiež, že suma 33 200 eur (základné imanie, pozn.) je pritom sama osebe vyššia ako požadovaný súdny poplatok za podanie žaloby. Zároveň poukázal na to, že z lustrácie účtov sťažovateľky zistil, že v tlačive pre dokladovanie pomerov strany sporu neuviedla pravdivé informácie, keď zamlčala vlastníctvo dvoch bankových účtov. Zistil, že sťažovateľka vlastní jeden bankový účet s účtovným zostatkom 426,42 eur a s výskou rezervácií v sume 1 743 393,31 eur a druhý bankový účet s účtovným zostatkom 465,36 eur. Následne poukázal na to, že súčasťou predmetného tlačiva je aj vyhlásenie žalobcu a poučenie o tom, že všetky skutočnosti, ktoré v ňom uviedol, sú pravdivé, a je si vedomý, že v prípade zistenia nepravdivých skutočností mu nebude priznané a môže mu byť uložená poriadková pokuta. Na záver

mestský súd uviedol, že mu nie je jasné, čo tvoria uvedené rezervácie v sume 1 743 393,31 eur, a pretože sťažovateľka uvedené nijak neozrejmla, domnieva sa, že ide o finančné prostriedky, ktoré by bolo možné po ich uvoľnení použiť aj na úhradu vyrubeného súdneho poplatku.

II.

Argumentácia sťažovateľky

4. Sťažovateľka namieta, že napadnuté uznesenie je svojvoľné a arbitrárne. S poukazom na znenie § 254 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) argumentuje, že musia byť kumulatívne splnené dva zákonné predpoklady, a to existencia návrhu na oslobodenie od súdneho poplatku a pomery strany odôvodňujúce toto oslobodenie. Poukázala na to, že diskrečná právomoc súdu je tak limitovaná v rozsahu a intenciách týchto dvoch podmienok, iné podmienky nie je súd oprávnený na základe vlastnej iniciatívy skúmať. Tiež, že je potrebné pri posudzovaní oslobodenia od súdneho poplatku brať zreteľ aj na výšku samotného súdneho poplatku a zároveň že z hypotézy uvedeného ustanovenia Civilného sporového poriadku ani pri jeho extenzívnom výklade nevyplýva existencia podmienky podnikateľského rizika, ktoré by odôvodňovalo neoslobodenie podnikateľských subjektov spod poplatkovej povinnosti. Sťažovateľka argumentovala, že neakceptovateľným je aj argument mestského súdu o znášaní podnikateľského rizika, že povinnosťou mestského súdu bolo len dôsledne posúdiť aktuálne majetkové pomery sťažovateľky, a nie skúmať príčiny jej nemajetnosti. Je toho názoru, že mestský súd v bodoch 7 až 10 napadnutého uznesenia selektívne vybral skutočnosti, ktoré sa mu hodili pre nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku, dezinterpretoval zistený skutkový stav a použil arbitrárne názory. Za svojvoľný považuje tiež jeho názor, že sťažovateľka má v predmete podnikania celkom 29 činností, v ktorých podniká, a preto môže dosahovať zisk. K tomu uviedla, že samotný počet ohlásených živností bez ďalšieho nič neznamená, pretože ide iba o oprávnenie podnikat' v daných odvetviach, a nie že sťažovateľka v každom jednom z nich aj reálne vykonáva činnosť. Za svojvoľný a arbitrárny považuje tiež názor, že výška základného imania sťažovateľky (33 200 eur, pozn.) má priamo vyvracať jej tvrdenie o tom, že je nemajetná. Argumentuje, že mestský súd si očividne pomýlil základné imanie s obchodným imaním. Za zavádzajúci považuje aj poukaz mestského súdu, že ak by bola nemajetná, nemohla by ako podnikateľský subjekt existovať. Za nepravdivý považuje aj záver mestského súdu, že mala v predloženom tlačive k dokladovaniu svojich majetkových pomerov uviesť nepravdivé údaje. K tomu uvádza, že majetkom nie je samotný bankový účet, ale až finančné prostriedky na ňom, resp. pohľadávka voči banke na výplatu týchto prostriedkov [v tejto súvislosti poukázala na § 5 písm. s) zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov]. Poukázala na to, že má voči dvom bankám záväzky v celkovej sume 891,78 eur, a nie že nejaký majetok zatajila. K úvahe mestského súdu týkajúcej sa rezervácií na bankovom účte sťažovateľky argumentuje, že výška rezervácií znamená, do akej sumy súdny exekútor blokuje prípadné prichádzajúce platby v prospech ním vedených exekúcií, nejde o reálne finančné prostriedky, ktoré sú na bankovom účte dočasne blokované. Poukázala tiež na to, že mestský súd sa v napadnutom uznesení opomenul vyjadriť k ňou predloženým iným rozhodnutiam, v ktorých bolo sťažovateľke v podstate v identických veciach priznané oslobodenie od súdneho poplatku. Na záver argumentácie poukázala na to, že oslobodenie od platenia súdneho poplatku jej bolo

priznané následne (po vydaní napadnutého uznesenia, pozn.) aj v dvoch ďalších prípadoch, pričom v jednom z nich jej oslobodenie priznal samotný mestský súd.

III.

Vyjadrenie mestského súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie mestského súdu:

5. Mestský súd vo svojom vyjadrení sp. zn. Spr 620/2023 doručenom ústavnému súdu 13. decembra 2023 v podstatnom uviedol, že pod pojmom „pomery žiadateľa o oslobodenie od súdneho poplatku“ nie je možné rozumieť len jeho majetkové pomery, ale je potrebné skúmať, ako sa žiadateľ do situácie, v ktorej nie je schopný platiť súdne poplatky, dostal. Teda, či nie je v jeho možnostiach pri výkone podnikateľskej činnosti dosahovať zisk, a tak získať prostriedky na uhradenie súdnych poplatkov. Uviedol, že v situácii, keď podnikateľský subjekt žiada o oslobodenie od súdnych poplatkov z dôvodu nepriaznivej finančnej situácie, v ktorej sa ocitol z dôvodu podnikateľskej činnosti, nie je možné prenášať dôsledky tohto podnikateľského rizika na štát. Tiež poukázal na to, že sťažovateľka dosiahla v roku 2017 zisk 4,61 milióna eur, jej aktíva boli v roku 2019 vo výške 492 761 eur a tržby mala vo výške 59 011 eur. Podľa mestského súdu je oslobodenie od súdnych poplatkov možné podnikateľskému subjektu priznať v prípadoch, keď o neho žiada napríklad v dôsledku živelnnej pohromy, nehody, preukázanej trestnej činnosti tretej osoby či iných nepredvídateľných okolností, ktoré nemajú pôvod v podnikaní, čo v tomto prípade nebolo splnené. K oslobodeniu od súdnych poplatkov nepristúpil tiež z dôvodu neuvedenia pravdivých a úplných informácií sťažovateľkou. Poukázal na to, že na tlačive v časti zoznamu všetkých bankových účtov s prehľadom zostatkov (kladných alebo záporných, pozn.) sťažovateľka neuviedla nič, preto pristúpil k lustrácii jej bankových účtov. Pretože sťažovateľka o účtoch neuviedla žiadne informácie, mohol sa len domnievať, o aké rezervácie ide, keďže neboli ani v lustráciách špecifikované a boli uvedené hneď za priečinkom disponibilný zostatok. Nestotožnil sa s jej tvrdením, že malo ísť len o rezervácie pre prípad exekúcie, pretože o rezerváciu na účte môže ísť aj v prípade platby, keď má banka stanovenú určitú čiastku na rezerváciu. Nesúhlasí ani s jej tvrdením, že ju v prípade nejasností mal vyzvať na ozrejenie relevantných skutočností. K tomu uviedol, že v tlačive k oslobodeniu od súdnych poplatkov mala sťažovateľka preukázať všetky skutočnosti, o ktoré svoj návrh opierala a bola v ňom poučená o následkoch nesplnenia svojej povinnosti.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

6. Zúčastnená osoba vo svojom vyjadrení doručenom ústavnému súdu 7. decembra 2023 najprv poukázala (resp. doslovne prepísala, pozn.) obsah uznesenia ústavného súdu č. k. II. ÚS 719/2016-25 z 22. septembra 2016, ako aj obsah uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 688/2015 zo 7. októbra 2015. Následne poukázala na to, že oprávnenosť žiadosti o oslobodenie od súdnych poplatkov hodnotí súd z hľadiska splnenia zákonných podmienok a vychádza pritom zo skutočností preukázaných žiadateľom. Po uvedení definície súdneho poplatku následne uviedla aj definíciu základného imania, k čomu doplnila, že majetok, ktorého zdrojom je základné imanie, nemá žiadnym zákonom ustanovené obmedzenie použitia. Doplnila, že základné imanie splatené peňažnými prostriedkami môže byť použité

napríklad na nákup služieb, tovaru, dlhodobého majetku alebo jeho prostriedky môžu byť použité na poskytnutie úveru a takto je možné použiť aj celú výšku základného imania na akúkoľvek činnosť. Zúčastnená osoba ďalej poukázala na to, že sťažovateľka je povinná vyčerpať všetky zákonné opravné prostriedky voči napadnutému uzneseniu, pričom sa jej javí, že tak sťažovateľka neučinila. Zároveň uviedla, že sťažovateľka bola povinná preukázať svoje majetkové pomery, riadne ich zdôvodniť a uniesť dôkazné bremeno. V opačnom prípade, ak mestský súd nemal riadne sťažovateľkou uvedené majetkové pomery preukázané, správne ich skúmal a zamýšľal sa nad otázkou, na čo je možné použiť základné imanie a že jeho výška prevyšuje sumu vyrubeného súdneho poplatku. Uviedla tiež, že žiadne zo sťažovateľkou uvádzaných práv podľa ústavy, listiny a dohovoru, ktorých porušenie namieta, nezaručuje právo na bezplatné súdne konanie. Argumentovala, že odvolávanie sa sťažovateľky na jej iné priznané oslobodenia od súdnych poplatkov inými súdmi by nemalo byť vôbec brané do úvahy. Na záver uviedla, že mestský súd v danej veci postupoval zákonne a správne, že ústavná sťažnosť by mala byť zamietnutá, a zároveň je presvedčená o tom, že je aj neprípustná, pretože zo strany sťažovateľky neboli vyčerpané všetky zákonné prostriedky na ochranu jej práv.

III.3. Replika sťažovateľky:

7. Sťažovateľka sa na výzvu ústavného súdu z 15. decembra 2023 k stanoviskám mestského súdu a zúčastnenej osoby vyjadrila podaním doručeným ústavnému súdu 18. decembra 2023, v ktorom vo vzťahu k stanovisku mestského súdu uviedla, že jeho záver o tom, že pod pojmom pomery žiadateľa o oslobodenie od súdneho poplatku nie je potrebné stroho rozumieť len majetkové pomery, ale že je potrebné skúmať aj to, ako sa žiadateľ do situácie neschopnosti platiť súdne poplatky dostal, je v rozpore so závermi uvedenými v rozhodnutí ústavného súdu č. k. I. ÚS 295/2020-47 z 8. decembra 2020, ZNaU 41/2020. Je toho názoru, že v jej prípade skutkový stav veci neodôvodňuje odklon od tejto judikatúry. Tiež vylúčila, že by na jej žiadosti o oslobodenie od súdneho poplatku bolo niečo špekulatívne. V súvislosti s tvrdením mestského súdu, že za rok 2017 dosiahla zisk, namietala, že vôbec neskúmal jej minulé majetkové pomery, selektívne vyabstrahoval čísla, ktoré sa mu hodili k vydaniu napadnutého uznesenia. Uviedla, že ak by mestský súd podrobne skúmal jej verejne dostupnú účtovnú závierku za rok 2017, tak by zistil, že poukazovaný zisk bol dosiahnutý len vďaka tzv. ostatným výnosom z hospodárskej činnosti vo výške 5,6 milióna eur, ktoré pozostávali výlučne z odpisu záväzkov pri jej reštrukturalizácii skončenej v danom roku. V súvislosti s tým poukázala na § 13 ods. 1 písm. d) zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov, podľa ktorého sa odpisy záväzkov pri reštrukturalizácii považujú z účtovného hľadiska tiež za príjem. V roku 2017 však platila daň len vo výške 960 eur rovnajúcej sa vtedajšej daňovej licencií. Nešlo teda o reálne dosiahnutý zisk, z ktorého by bolo možné o šesť rokov neskôr zaplatiť súdny poplatok. Odmietla tiež, že by v žiadosti o oslobodenie od súdneho poplatku uviedla nepravdivé údaje, pretože ak je na bankovom účte negatívny zostatok, tak ide o jej záväzok, a nie o majetok. Vo vzťahu k vyjadreniu zúčastnenej osoby uviedla, že je natoľko všeobecné, že nemá žiaden súvis s podanou ústavnou sťažnosťou. Doplnila, že pred podaním ústavnej sťažnosti nemala k dispozícii iný právny prostriedok ochrany práv (ako to uvádza zúčastnená osoba, pozn.), pretože napadnuté uznesenie vydal sudca (nie vyšší súdny úradník, pozn.), proti ktorému nebol prípustný žiaden opravný prostriedok.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

8. Ústavný súd upustil od ústneho pojednávania, pretože na základe obsahu ústavnej sťažnosti, mestským súdom predloženého súdneho spisu a podaní účastníkov konania je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci (§ 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde).

9. Podstatou ústavnej sťažnosti je namietané porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením mestského súdu o nepriznaní oslobodenia sťažovateľke od platenia súdneho poplatku za podanú žalobu. Hlavným obsahom argumentácie je námietka svojvoľného výkladu § 254 ods. 1 CSP mestským súdom.

10. Prv ako ústavný súd pristúpi k posúdeniu sťažnostnej argumentácie uvedenej v ústavnej sťažnosti, považuje za nevyhnutné zdôrazniť, že nie je súdom vyššej inštancie rozhodujúcim o opravných prostriedkoch v rámci sústavy všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Z tohto dôvodu sa úloha ústavného súdu obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov interpretácie a aplikácie zákonov všeobecnými súdmi s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie veci všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojvôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natolko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam. Pojem svojvôle možno interpretovať na prípady, keď všeobecný súd urobí taký výklad použitej právnej normy, ktorý je v extrémnom rozpore s právom na súdnu ochranu a princípom spravodlivosti, alebo ho urobí v inom než zákonom ustanovenom a v právnom myslení konsenzuálne akceptovanom význame či bez bližších nerozpoznateľných kritérií (I. ÚS 295/2020).

11. Z ústavnoprávneho pohľadu je zmyslom a účelom základného práva na súdnu ochranu zaručiť, resp. umožniť každému reálny prístup k súdu, a to po splnení podmienok ustanovených zákonom. Článkom 46 ods. 1 ústavy sa teda zaručuje predovšetkým prístup k súdu, pretože len v takom prípade sa vytvárajú podmienky na domáhanie sa práva na súdnu ochranu (IV. ÚS 187/2022). Slovenská republika, ako aj všetky jej orgány verejnej moci majú pozitívny záväzok aktívnym spôsobom zabezpečiť, aby práva a slobody garantované jej právnym poriadkom neboli oprávneným subjektom pod jej jurisdikciou len formálne garantované, ale aby tieto práva a slobody boli „prakticky a efektívne“ dosiahnuteľné (I. ÚS 268/2023).

12. V zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) právo na prístup k súdu nie je chápané ako absolútne právo, ale môže podliehať obmedzeniam, ktoré nemôžu obmedziť prístup jednotlivca spôsobom narušajúcim samotnú podstatu tohto práva [Stanev proti Bulharsku Bulgaria (Veľká komora), 2012, bod 229; Baka proti Maďarsku (Veľká komora), 2016, bod 120; Naït-Liman proti Švajčiarsku (Veľká komora), 2018, bod 113; Philis proti Grécku (č. 1), 1991, bod 59; De Geouffre de la Pradelle proti Francúzsku, 1992, bod 28].

13. Predmetom konania pred ústavným súdom je rozhodovanie o tom, či v danom prípade nedošlo k takému arbitrárnemu a formalistickému hodnoteniu zisteného skutkového stavu – majetkových

pomerov sťažovateľky ako právnickej osoby a jej schopnosti uhradiť poplatok za podanie žaloby, ktoré by viedlo k odopretiu prístupu k súdnemu konaniu.

14. Z judikatúry ústavného súdu vyplýva, že rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov patrí zásadne do rozhodovacej sféry všeobecných súdov (II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015, porovnaj tiež uznesenie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 788/09). Je preto vecou všeobecných súdov, aby vymedzili kritériá, z ktorých budú pri aplikácii zákonných ustanovení týkajúcich sa oslobodenia od súdnych poplatkov vychádzať (porov. I. ÚS 27/2014, III. ÚS 559/2011, III. ÚS 441/2014, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015). Všeobecné súdy sú pri rozhodovaní o priznaní oslobodenia od súdnych poplatkov však povinné s ohľadom na všetky podstatné skutočnosti vyskytujúce sa v konkrétnom prípade a význam práva na súdnu ochranu v demokratickej spoločnosti primerane vyvažovať záujem štátu na vyberaní súdnych poplatkov za rozhodovanie sporov a záujem účastníka konania uplatňujúceho si svoj nárok (resp. práva) súdnou cestou (porovnaj rozsudok ESĽP vo veci Kreuz proti Poľsku z 19. 6. 2001, sťažnosť č. 28249/95, bod 66).

15. Ústavný súd taktiež opakovane judikoval, že samotné nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku samo osebe ešte nesignalizuje porušenie základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu (porov. II. ÚS 142/04, III. ÚS 344/2012, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015). Predmetom ústavnej ochrany sa môže stať rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov vtedy, keď jeho výsledok dosahuje intenzitu opodstatňujúcu porušenie základných práv a slobôd sťažovateľa. Ústavný súd je oprávnený v ojedinelých prípadoch zasiahnuť do rozhodnutí všeobecných súdov o poplatkovej povinnosti, a to iba za predpokladu, že by rozhodnutím všeobecného súdu o neoslobodení od povinnosti zaplatiť súdny poplatok došlo vzhľadom na výšku súdneho poplatku posudzovanú v rámci konkrétnych okolností prípadu a ekonomických (finančných) možností sťažovateľa zaplatiť tento súdny poplatok a vzhľadom na fázu konania pred všeobecným súdom k obmedzeniu samotnej podstaty práva sťažovateľa na súdnu ochranu (porovnaj rozsudok ESĽP vo veci Jedamski a Jedamska proti Poľsku z 26. 7. 2005, sťažnosť č. 73547/01, body 60 a 66). Opodstatnenosť sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy prichádza do úvahy tiež v prípadoch extrémneho vybočenia zo štandardov uplatňovaných v rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ktoré môžu mať za následok porušenie ústavou garantovaných základných práv a slobôd, alebo tiež v prípadoch absencie primeraného zdôvodnenia tohto rozhodnutia všeobecným súdom (I. ÚS 283/2023).

16. Ako už bolo uvedené, hlavnou podstatou námietok sťažovateľky je arbitrárnosť napadnutého uznesenia v dôsledku záverov mestského súdu spočívajúcich v tom, že sťažovateľka ako právnická osoba – podnikateľský subjekt, a jej nepriaznivá majetková situácia nie sú dôvodom na oslobodenie od súdneho poplatku, a to z dôvodu, že podnikateľské riziko a neúspech v podnikaní nie je možné prenášať na štát. Zároveň namietala aj hypotetickosť záveru mestského súdu, podľa ktorého skutočnosť, že má v predmete podnikania celkom 29 činností, v ktorých podniká, znamená, že môže dosahovať zisk, a mala by tak mať možnosť uhradiť predmetný súdny poplatok za podanie žaloby. Mestský súd argumentoval aj tým, že oslobodenie od súdnych poplatkov podnikateľskému subjektu možno priznať, len keď o neho žiada napríklad v dôsledku živelnnej pohromy, nehody, preukázanej trestnej činnosti tretej osoby či iných nepredvídateľných okolností nemajúcich pôvod v podnikaní.

17. Podľa doslovného znenia § 254 ods. 1 CSP súd na návrh prizná oslobodenie od súdneho poplatku, ak to odôvodňujú pomery strany. V citovanom ustanovení sú tak jednoznačným

spôsobom normované relevantné predpoklady na posúdenie priznania oslobodenia od súdnych poplatkov. Na to, aby súd mohol strane priznať oslobodenie od povinnosti platiť súdny poplatok, musia byť kumulatívne splnené dva zákonné predpoklady, a to návrh na oslobodenie od súdneho poplatku a pomery strany odôvodňujúce oslobodenie od súdneho poplatku. V nadväznosti na uvedené je nevyhnutné zdôrazniť, že diskrečná právomoc súdu pri interpretácii tohto ustanovenia je limitovaná v rozsahu a intenciách uvedených dvoch podmienok. Iné podmienky, ktoré citované ustanovenie nepredpokladá, nie je oprávnený skúmať na základe vlastnej iniciatívy, pretože by postupoval *ultra vires*. Z logického výkladu tohto ustanovenia vyplýva, že relevantnou skutočnosťou, na ktorú je potrebné vziať zreteľ pri posudzovaní oslobodenia od súdneho poplatku, je tiež výška súdneho poplatku, pretože majetkové pomery strany sú skúmané v korelácii k výške súdneho poplatku (III. ÚS 289/2017, I. ÚS 295/2020).

18. Ústavný súd sa pritom prikláňa k takej interpretácii § 254 CSP, ktorá umožní čo najobjektívnejšie posúdenie pomerov sporovej strany, to znamená bez prihliadnutia na generalizovanú povahu subjektu žiadateľa. Zohľadnenie predmetu sporu, a najmä dôsledné vysporiadanie sa s konkrétnymi argumentmi strany, ktorá o oslobodenie žiada, a zhodnotenie jej skutočných majetkových pomerov, ktoré musí súdu preukazovať, sú zárukou zachovania základného práva na prístup k súdu (IV. ÚS 187/2022).

19. Právne závery mestského súdu obsiahnuté v napadnutom uznesení však nezodpovedajú zákonným kritériám uvedeným v § 254 ods. 1 CSP, ako ani už prezentovaným judikatúrnym východiskám. Mestský súd po vykonaní lustrácie finančnej situácie sťažovateľky ním zistené majetkové pomery individuálne a objektívne nevyhodnotil v súlade s dikciou § 254 CSP a s prihliadnutím na samotnú výšku vyrubeného súdneho poplatku za podanie žaloby. Len primárne akcentoval tú skutočnosť, že sťažovateľka je právnickou osobou založenou na účel podnikania, že preto musí znášať svoje podnikateľské riziko a štát nemôže byť zodpovedný za to, že podnikateľský subjekt sa v dôsledku neúspešného podnikania dostal do nepriaznivej finančnej situácie. Tieto závery sú však ústavnoprávne neudržateľné, pretože aj právnická osoba je adresátom čl. 6 ods. 1 dohovoru a práva na prístup k súdu, pričom nie je dôvodné diverzifikovať skúmanie splnenia podmienok na oslobodenie od platenia súdnych poplatkov vo vzťahu k fyzickej osobe, resp. právnickej osobe (m. m. IV. ÚS 187/2022). Povinnosťou mestského súdu v danom prípade bolo len dôsledne posúdiť aktuálne majetkové pomery sťažovateľky, a nie skúmať príčiny jej deklarovanej nemajetnosti, keďže § 254 CSP ich ako kritérium pri rozhodovaní o oslobodení od platenia súdnych poplatkov nestanovuje (obdobne I. ÚS 268/2023).

20. V súvislosti s mestským súdom prezentovanými názormi je ďalej nutné uviesť, že dôvody rozhodnutia o nepriznaní oslobodenia od súdneho poplatku ako podnikateľské riziko či absencia vyššej moci, ktorá by zakladala dôvod oslobodenia od povinnosti zaplatiť súdny poplatok, nerešpektujú jazykové znenie § 254 ods. 1 CSP, keď z jeho hypotézy ani pri extenzívnom výklade nevyplýva existencia podmienky podnikateľského rizika, ktoré by odôvodňovalo neoslobodenie podnikateľských subjektov spod poplatkovej povinnosti. Takéto dôvody rozhodnutia predstavujú podľa názoru ústavného súdu svojvoľný výklad citovaného ustanovenia, ktorý spolu s aplikáciou kogentnej normy je podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu považovaný za porušenie základného práva na súdnu ochranu. Súd je oprávnený a zároveň povinný skúmať len skutočnosť, aká je majetková situácia žiadateľa o oslobodenie spod poplatkovej povinnosti. Hodnotenie

dôvodov, pre ktoré sa strana sporu ocitla v nepriaznivej majetkovej situácii, nie je v rozhodovacej právomoci všeobecných súdov a nemá žiadnu oporu v právnom poriadku (I. ÚS 283/2023).

21. Ústavný súd poukazuje aj na závery právnej vedy, podľa ktorých z gramaticko-jazykového výkladu § 254 ods. 1 CSP jednoznačne vyplýva, že zákon použitím termínu „strana“ tento legálny pojem nijakým spôsobom ďalej nerozlišuje. Z uvedeného hľadiska možno vyvodiť záver, že skutočnosť, či daná strana – či už ide o fyzickú osobu, alebo právnickú osobu – je subjektom vykonávajúcim podnikateľskú činnosť, je z pohľadu aplikácie § 254 ods. 1 CSP irelevantná, keďže predmetné ustanovenie takúto diferenciáciu podľa kategórie strán neustanovuje. Z uvedeného dôvodu sa potom argumentácia súdu operujúca so slovnými spojeniami „podnikateľské riziko“ a „neúspech v podnikaní“ ako kritériami (podmienkami) pri oslobodení strany, ktorá je podnikateľom, javí ako neopodstatnená a ústavne neudržateľná. Súdny sú povinné riadiť sa pri interpretácii § 254 ods. 1 CSP kritériami predvídanými týmto ustanovením a nerozširovať ich nad rámec zákona, t. j. pri posudzovaní oslobodenia od súdneho poplatku robiť neoprávnené rozdiely medzi fyzickými osobami a právnickými osobami, či už ide o podnikateľov, alebo nie. Dôsledkom takejto činnosti je potom porušenie ústavnej zásady rovnosti, keďže použitia § 254 ods. 1 CSP sa môže dovoliavať každá strana za identických podmienok (porov. Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol.: *Civilný sporový poriadok. Komentár.* Praha : C. H. Beck, 2022. s. 1015.).

22. Zároveň ústavný súd považuje za potrebné vyjadriť sa aj k úvahám mestského súdu týkajúcim sa skutočnosti, že sťažovateľka má v predmete podnikania evidovaných celkom 29 činností, v ktorých podniká, čiže môže (eventuálne, pozn.) dosahovať zisk a môže tak mať možnosť uhradiť predmetný súdny poplatok. Objektívne posúdenie finančnej situácie však nemôže byť založené iba na hypotetickej možnosti zaplatiť súdny poplatok, ale musí vychádzať zo skutočností preukázaných v konaní (I. ÚS 295/2020). Mestský súd teda oprel svoje závery aj o tieto úvahy o možnosti sťažovateľky zabezpečiť si finančné prostriedky na pokrytie nákladov na zaplatenie súdneho poplatku. V tejto súvislosti ústavný súd ďalej argumentuje, že uvedené nekorešponduje ani s jazykovým znením § 254 ods. 1 CSP, keď z jeho hypotézy ani pri extenzívnom výklade nevyplýva možnosť posudzovať minulé majetkové pomery a vyhodnocovať iné ako skutočné pomery strany, ktoré by v konečnom dôsledku odôvodňovali dospieť k záverom o neoslobodení právnických osôb spod poplatkovej povinnosti. Takéto dôvody rozhodnutia predstavujú podľa názoru ústavného súdu svojvoľný výklad citovaného ustanovenia (I. ÚS 295/2020).

23. Ústavný súd tak v danej veci dospel k záveru, že napadnuté uznesenie nesleduje zmysel a účel základného práva na prístup k súdu, ktorým je zabezpečiť efektívnu súdnu ochranu všetkým právnickým osobám a fyzickým osobám, zohľadňujúc ich konkrétne majetkové pomery v tom zmysle, aby bola zaručená podstata práva na prístup k súdu ako súčasť práva na spravodlivé súdne konanie. Mestský súd sa v napadnutom uznesení nevenoval posudzovaniu majetkových pomerov sťažovateľky tak, ako to má na mysli dikcia § 254 CSP. Preto ústavný súd dospel k záveru o porušení základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny, ako aj jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením mestského súdu (bod 1 výroku nálezu).

24. Na tomto mieste ústavný súd zdôrazňuje, že nevyslovuje právny názor k otázke, či sťažovateľke prináleží, resp. neprináleží oslobodenie od súdnych poplatkov v napadnutom konaní, pretože toto

posúdenie bude po náležitom zohľadnení relevantných skutočností opätovne úlohou mestského súdu po vrátení veci na ďalšie konanie.

25. Keďže mestský súd napadnutým uznesením porušil základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny, ako aj jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil mestskému súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu).

V.

Trovy konania

26. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 796,28 eur (bod 3 výroku nálezu).

27. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [(ďalej len „vyhláška“); § 11 ods. 3, § 13a, § 16 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je 12,52 eur. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti a podanie repliky k vyjadreniam mestského súdu a zúčastnenej osoby). Celkovo jej vznikol nárok na náhradu trov v sume 663,57 eur. Priznanú odmenu ústavný súd zvýšil o 20 % daň z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“), t. j. o sumu 132,71 eur, pretože právny zástupca sťažovateľky je platiteľom DPH (§ 18 ods. 3 vyhlášky).

28. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je mestský súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 18. januára 2024

Miloš Maďar
predseda senátu